

במשנה: בפרוטה ובשוה פרוטה.

בש"ת בית יעקב (סי' לא) כתב, שאם שוחט אמר על דבר היתר שהוא אסור, מעבירין אותו ממשרתו. ולכאורה, הרי החמיר בפסיקתו, ולמה מעבירין אותו. אלא משום שאפשר לבוא לידי מכשול, באופן שאחד קידש בדבר שנשאלה עליו השאלה, שאילו היה נפסק שכשר היה שוה פרוטה, ועכשיו שנפסק לאיסור, ירד מערך פרוטה, וסבורים שלא חלו הקידושין, ויבואו להתיר אשת איש לעלמא.

אמנם יש להקשות, הרי אמרו להלן (יב, א), שאף אם קידש פחות משוה פרוטה, חוששים שמא שוה פרוטה במדי, ואם כן, למה בנידון זה יבואו לידי מכשול, הרי מכל מקום לא יתירו את האשה לעלמא, מחשש זה דשמא שוה פרוטה במדי.

וכתב בפרדס יוסף (חיי שרה) שלא קשה כלל, דהנה כתב בפתחי תשובה (אבן העזר לא, ו) בשם קהלת יעקב, דדוקא בתמרה שיש לה שער קצוב, והכל יודעים שאינו שוה פרוטה ובכל זאת קיבלה, חוששים לקידושין כיון שבודאי נתרצית, אבל בדבר שצריך שומא, ואין הכל יודעים שאינו שוה פרוטה, אין חוששין לקידושין משום ספק ספיקא, שמא אינו שווה פרוטה במדי, ושמא לא נתרצית רק משום שסבורה היתה ששוה פרוטה. לפי זה ניחא, שכיון שבשר צריך שומא לא חלו הקידושין.

★★

במשנה: וכמה היא פרוטה, אחת משמנה באיסר האיטלקי.

וברש"י ד"ה פרוטה: של נחושת, איסר האיטלקי: של כסף וכו' ע"כ.

וביאר הגאון ר' פנחס הירשפרונג ז"ל (בספר הזכרון ויטע אשל ע' תפז):

יש לבאר דרש"י ז"ל לשיטתו קאי, דהנה בב"מ (נ"ה ע"א) במשנה: חמש פרוטות הן וכו'. ובגמ' שם: וליתני נמי האונאה פרוטה, אמר רב כהנא, זאת אומרת, אין אונאה לפרוטות וכו' וברש"י: בפחות מאיסר שהוא מטבע של כסף וכו'. וברא"ש שם (פ"ד דב"מ סי' כ') כתב על דברי רש"י ז"ל: ונ"ל דלא דק, דאין מטבע של כסף פחות ממעה וכו', וה"נ תניא בתוספתא והביאה רב אלפס וכו' עכ"ד.

ולפי"ן י"ל דרש"י לשיטתו, דס"ל דיש מטבע של כסף בפחות ממעה ג"כ, והוא איסר האיטלקי, ולכן הדגיש אצלנו - פרוטה - של נחושת. איסר האיטלקי - של כסף ודו"ק היטב.

★★

בגמ': וכסף מנא לן גמר קיחה קיחה משדה עפרון כתיב הכא כי יקח איש אישה וכתוב התם נתתי כסף השדה קח ממני.

בפרשת ויחי נאמר (בראשית מח, ט), 'בני הם אשר נתן לי אלקים בזה', ופירש רש"י, שהראה לו שטר כתובה ושטר אירוסין, כדי להורות שנשא את אשתו כהלכה.

ולכאורה הניחא שהראה לו שטר כתובה, דאי אפשר בלא זה, אך מנין לומר שגם שטר אירוסין הראה לו, הלא אפשר לקדש גם בכסף. ובשלמא בביאה ידע רש"י שלא קידשה כמו שמוכא בגמרא שיש פריצותא בכך, ורב היה מלקה על כך, אבל מנין שלא קידשה בכסף.

ותירין במשכיל לדוד (ויחי), דכפי שמבואר כאן כאן, קידושי כסף נלמדים מגזירה שווה קיחה קיחה משדה עפרון, ואין אדם דן גזירה שווה מעצמו אלא אם קיבלה מרבו, ויוסף את כל תורתו קיבל מיעקב, ובשעה שפירש ממנו עדיין לא נדרש גזירה שווה זו, ואם כן ידע יעקב שאין ידוע ליוסף קנין כסף כלל.

★★

והעיר הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א:

ואני תמה תמה אקרא, שאין לדבריו הבנה כלל, כי מק' מנ"ל לרש"י שהי' קדושי שטר ומתרץ ששמא עדיין לא למד עמו יעקב הגזירה שוה, והא גופא מנ"ל לרש"י שיעקב לא לימדו הגזירה שוה. וע' להלן דף ס"ה ע"א בדף על הדף מה שהובא מירחון המאסף.

★★

בגמ': יליף קיחה קיחה משדה עפרון.

בספר ארץ צבי על התורה מהגה"ק ר' אריה צבי פרומר הי"ד אבד"ק קוז'יגלוב וראש ישיבת חכמי לובלין